

Історія

УДК 930.2(477)«12/16»:[902:556.5]

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17792022>**Локалізація гідроніма Овечі Води і перспективи археологічних досліджень****Єльников Михайло Васильович,**

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-8102-1345>

Прийнято: 16.11.2025 | Опубліковано: 30.11.2025

Анотація: *Стаття присвячена проблемам локалізації гідроніму Овечі Води, який у науковій літературі співвідносять з однією з річок, де поряд з Калкою відбулася битва між об'єднаними військами руських дружин і половців 31 травня 1223 р.; розглядають як місце вбивства беклярбека Мамаю. Овечі Води згадуються як спірна територія між Кримським ханством, Великою Ордою і Великим князівством Литовським; як південна межа Великої Орди; фігурує серед кордонів улусу “Семенових людей” у “Литовській метриці”. На Овечих Водах фіксують залишки міста часів Золотої Орди; вона виступає як один з головних пунктів на Муравському шляху, де збиралися кримські татари для набігів, а напади канівських козаків в районі річки призвели до торгової кризи Московського царства. Район Овечих Вод ставав місцем кочування Кримської орди під час посухи і голоду в Криму.*

Метою роботи є локалізація річки або річок з назвою Овечі Води на підставі аналізу широкого кола джерел, співставлення гідроніма з

історичними подіями XIII–XVII ст. Вирішення цього завдання значною мірою буде сприяти подальшим археологічним пошукам місця зіткнень руських дружин і половців з монголами у 1223 р., а також локалізації золотоординського міста часів темника Мамаю.

Локалізація цієї річки ускладнена, вона не фіксується на жодній сучасній мапі, так і на старих картах означеного періоду. Дослідники констатують наявність трьох Овечих Вод, на теренах сучасних Дніпропетровської, Запорізької і Херсонської областей. Аналіз джерельної бази дозволив встановити, що під гідронімом Овечі Води слід розуміти заводнену балку Оріхову – ліву притоку р. Конки Запорізької області. Серед важливих даних є свідчення посольської місії 1680 р. до Криму, на підставі яких О.О. Русову у 1876 р. вдалося вірно локалізувати Овечі Води поблизу м. Оріхова. Археологічні розвідки і подальші дослідження цієї місцевості можуть дати відповіді на багато питань стосовно тих історичних подій, які зафіксовані у писемних джерелах XIII–XVII ст. Не виключено відкриття залишків міста часів Золотої Орди в районі Овечих Вод, сліди якого ще у середині XIX ст. фіксували мандрівники.

Ключові слова: Овечі Води, Кінські Води, Золота Орда, Велика Орда, Кримське ханство, археологічні дослідження.

Localization of the hydronym Ovechi Vody and prospects for archaeological research

Mykhailo Yelnykov,

Candidate of historical sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of World History and International Relations, Zaporizhzhia

National University, Zaporizhzhia, Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0001-8102-1345>

Abstract: *The article is devoted to the localization of the hydronym Ovechi Vody, which in the scientific literature is associated with one of the rivers near Kalka where a battle took place on May 31, 1223, between the combined forces of Kyivan Rus' princes and the Cumans. It is also considered the place where Beklyarbek Mamai was murdered.*

Ovechi Vody is mentioned as a disputed territory between the Crimean Khanate, the Great Horde, and the Grand Duchy of Lithuania. It served as the southern border of the Great Horde and appears among the borders of the Ulus of the "Semenov people" in the "Lithuanian Metric". Golden Horde city remains are recorded at Ovechi Vody. It served as one of the main gathering points for Crimean Tatars on the Muravskiy Way before raids, and Kaniv Cossack attacks in the river's area contributed to a trade crisis in the Principality of Moscow. The Ovechi Vody area also became a nomadic refuge for the Crimean Horde during periods of drought and famine in Crimea.

The aim is to localize a river or rivers named Ovechi Vody by analyzing a wide range of sources and comparing the hydronym to historical events of the 13th–17th centuries. Solving this task will greatly contribute to further archaeological searches for the site of the 1223 clashes between the Kyivan Rus' forces and the Cumans and the Mongols, as well as to localizing the Golden Horde city during the time of Temnik Mamai.

The localization of this river is complicated, as it is not recorded on any modern map or on the historical maps of the specified period. Researchers suggest the presence of three Ovechi Vody sites within the territory of the modern Dnipropetrovsk, Zaporizhzhia, and Kherson oblasts. The analysis of the source base established that the hydronym Ovechi Vody should be understood as the flooded Orikhiv stream, a left tributary of the Konka River in the Zaporizhzhia Oblast. Among the important data is the testimony from the 1680 embassy mission to Crimea, based on which, in 1876, O.O. Rusov was able to correctly localize Ovechi Vody

near Orikhiv. Archaeological explorations and further research in this area can provide answers to many questions regarding the historical events recorded in written sources from the 13th–17th centuries. It is possible to discover the remains of the Golden Horde city in the Ovechi Vody area, traces of which were recorded by travelers as early as the mid-19th century.

Keywords: *Ovechi Vody, Kinski Vody, Golden Horde, Great Horde, Crimean Khanate, archaeological research.*

Постановка проблеми. Серед малих річок степової України інтерес представляють Овечі Води, що неодноразово згадуються у джерелах XIII–XVII ст. У наукових колах цей гідронім співвідносять з однією з літописних річок – Калкою, розглядають як місце вбивства беклярбека Мамає. На Овечих Водах фіксують золотоординське місто, ця річка фігурує як спірна територія між Великим князівством Литовським (далі – ВКЛ) і Кримським ханством; як південна межа кочовищ Великої Орди. Однак локалізація цієї річки ускладнена, вона не фіксується на жодній сучасній мапі, так і на старих картах означеного періоду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники середини XIX – початку XXI ст. на підставі окремих джерел намагались локалізувати річку Овечі Води. До їх числа відносяться праці А.О. Скальковського [23, с. 12-13], Д. Струкова [29, с. 178], І.Ю. Палімпсєстова [19, с. 618-619], О.О. Русова [21, с. 111-112], Д.І. Яворницького [39, с. 50; 40, с. 61], Ю.П. Князькова [7, с. 39-40], Ф.М. Шабульдо [38, с. 62-64].

Дослідники фіксують декілька гідронімів з аналогічними або близькими назвами. О.С. Стрижак відзначав дві Овечі Води: ліва притока Дніпра, нижче р. Кінські Води (Конки), а також “десь у районі р. Самари”. Крім двох схожих назв, автор фіксує ще Овечу гряду поблизу с. Бабіне Херсонської області [28, с. 59]. У колективній монографії, присвяченій гідронімам України, на

лівобережжі Дніпра вказується наявність трьох Овечих Вод: ліва притока Дніпра, нижче Конки; Гряда Овеча у с. Бабине Верхньорогачинського району Херсонської області; притока Самари, нижче р. Бик [24, с. 393].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Поза увагою дослідників залишилася значна джерельна база, на підставі якої можливо встановити саме той гідронім Овечі Води, з яким пов'язані історичні події пізнього середньовіччя – нового часу. Системний аналіз джерел надає перспективи для подальших археологічних досліджень на цих ділянках.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою роботи є локалізація річки або річок з назвою Овечі Води на підставі аналізу широкого кола джерел, співставлення гідроніму з історичними подіями XIII–XVII ст. Вирішення цього завдання значною мірою буде сприяти подальшим археологічним пошукам місця зіткнень руських дружин і половців з монголами у 1223 р., а також локалізації золотоординського міста часів темника Мамаю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Першу згадку Овечих Вод зустрічаємо в ‘Історії Татар’ 1247 р. францисканця Цезаря де Брідія, який при її написанні частково використав звіт брата Бенедикта (Бернардина) Поляка – перекладача і учасника францисканської місії до монголів у 1245 р. При описі битви на р. Калці 31 травня 1223 р. він вказував, що половці і руські князі, об’єднавшись, билися на двох річках – Калк і Коні-уззу. Друга назва, за Ц. де Брідія, переводиться як “вода овець”, тому що “коні” по-татарськи значить латиною *oves* (вівці), а “уззу” – *aqua* (вода) [32, с. 108-109]. Автори перекладу дійшли висновку, що ці свідчення було отримано від половців, які пояснили францисканцю тюрксько-монгольську назву “*conixzu*” – “овеча вода” [32, с. 236]. Б.В. Черкас за аналізом писемних джерел дійшов висновку, що беклярбека Мамаю було вбито за наказом хана Токтамиша у 1380 р. на Овечих

Водах. Дослідник не вказує, де знаходиться ця річка, розташовуючи її нижче р. Кінські Води [36, с. 54-55, 203-204].

У XIV ст. гідронім Овечі Води в джерелах не фіксується. Ситуація змінюється з середини XV ст., коли відбувається розпад Золотої Орди і формування на захід від Волги у 1420–1440 рр. декількох державних утворень. Після розпаду Золотої Орди за її спадок вели боротьбу Велика Орда і Кримське ханство, де згадуються Овечі Води. Північні кордони Кримського ханства XV ст. є слабо визначеними, згідно дослідників, вони не поширювалися далі від р. Конки (Кінських Вод), оскільки тут кочувала Велика Орда в басейні річок Орель, Самара і Овечі Води [1, с. 762; 3, с. 24-26]. М.Г. Сафаргалієв вказував, що до захоплення Молдавії османами Великій Орді належали “чорноморські береги на захід від Дніпра” і лише під загрозою військового зіткнення орда у 1501 р. повернулася у район Кобил’їх Вод, де кочувала “на Самарі і на Овечій Воді” [22, с. 268]. Тож, Овечі Води локалізуються нижче р. Самари, річки Овеча Вода і Кобил’я Вода повинні знаходитися неподалік одна від одної. З останньою можна пов’язати декілька схожих гідронімів – р. Кобил’ю або Кобильну (Кобилку), що протікають у Запорізькій (права притока Конки – сучасна р. Берестова), Дніпропетровській (притоки річок Гайчур і Солоної) і Донецькій (притока р. Мокрі Яли) областях [24, с. 256-257; 27, с. 38-40].

Для локалізації Овечих Вод важливим є визначення території улусу “Семенових людей”, що входив *de jure* в середині XV – середині XVI ст. до складу київського князівства. У 1455 р., по смерті Олелька Володимировича два його сина Сімеон і Михайло звернулись до Казимира Ягайловича розділити між собою київську вотчину. Однак Казимир IV не визнав Київ вотчиною Олельковичів і дав його у пожиттєвий лен старшому з братів – Сімеону [33, с. 103]. Межі території “Семенових людей” містяться у “Литовській метриці”, де Овечі Води вказуються як прикордонна річка з Кримським ханством [43, с. 361-362].

Овечі Води з “Литовської метрики” А.О. Скальковський в середині XIX ст. співвідносив з р. Кінські Води або “Воловим бродом” у Таганрозькому градоначальстві [23, с. 12-13]. За Ф.М. Шабульдо, в “Литовській метриці” вказана та Овеча Вода, яка впадала у Дніпро нижче р. Кінської і знаходилась ближче до устя Дніпра. При цьому автор відзначав, що існує ще одна Овеча Вода – ліва притока р. Самари, нижче р. Бик [38, с. 62-64]. Судячи за картосхемою дослідника [38, с. 72], річка локалізується на ділянці, яку можна зіставити з Овечою Грядою – переправою в центральній частині р. Рогачик (див. рис. 1).

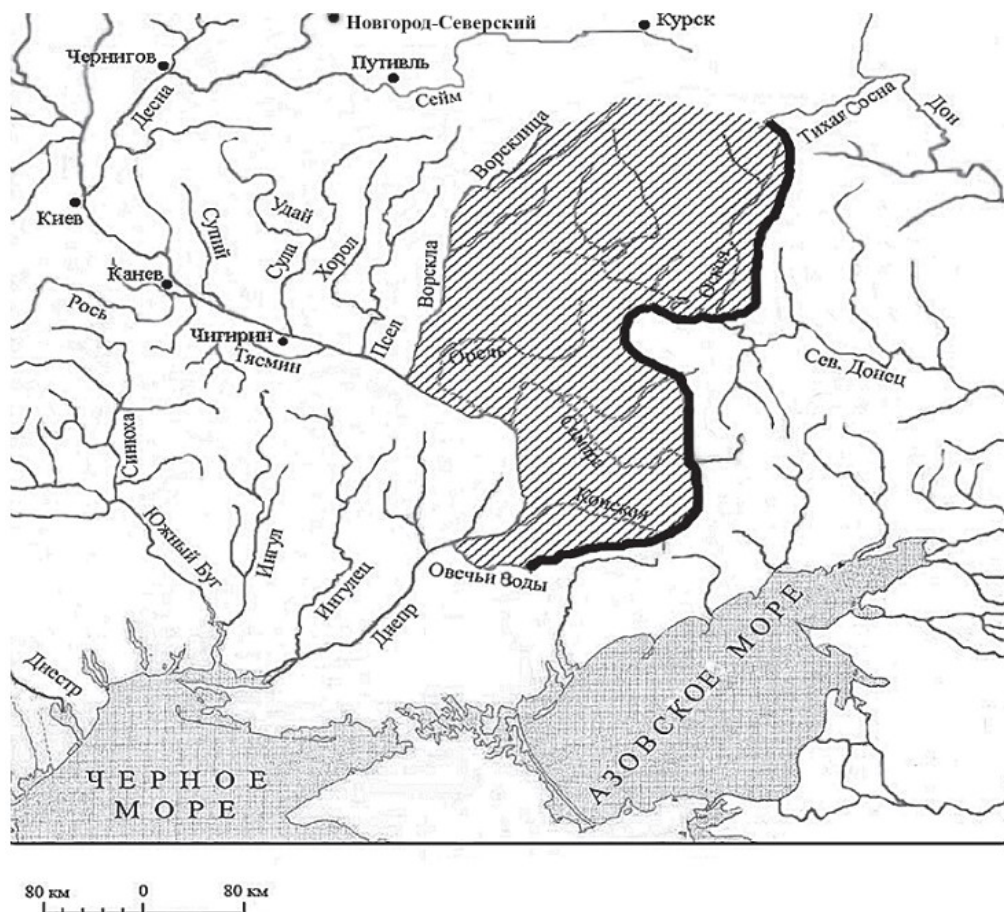

Рис. 1. Межі території “Семенових людей” за Ф.М. Шабульдо з позначенням Овечих Вод (Овеча Гряда, р. Рогачик, Херсонська область).

Картосхема М.Ф. Шабульдо не відповідає висновкам більшості дослідників, де північні кордони Кримського ханства на лівобережжі Дніпра

наприкінці XV ст. обмежувались широтною течією р. Конки. Б.В. Черкас в адміністративній структурі Золотої Орди виділяє “Самаро-Орільський” улус, межа якого на півдні проходила узбережжям Чорного моря, підіймаючись далі до Овечої Води або навіть до Кінських Вод [37, с. 29-35].

Наприкінці XV ст. джерела часто згадують напади “Ахматових дітей” (синів хана Великої Орди Сеїд-Ахмеда (1433–1455) – Саїд-Ахмеда (Сеїд-Ахмеда II), Муртази і Шейх-Ахмеда) на послів біля Овечих Вод. У 1491 р. кримський хан Менглі-Герай повідомляв Івану III про відкочування Великої Орди до рр. Самари і Овечих Вод та прохав надіслати проти ординців свого брата Нур-Девлета [41, с. 110]. В тих же грамотах князь В. Ромодановський вказував на переміщення Великої Орди з Сіверського Донцю в район Орелі, Самари і Овечих Вод, територія якого належала “царю Менглі-Гірею” [41, с. 113].

Навесні 1502 р. джерела повідомляють про напади ординців на кримських і московських послів на Овечих Водах [42, с. 413-414; 11, с. 250]. Після розгрому в тому ж році Великої Орди Кримське ханство стає господарем значної території. Проводячи як пролитовську, так і промосковську політику, кримці неодноразово стикаються з ногайцями, донськими, канівськими і черкаськими козаками. У січні-лютому 1560 р. з Астрахані, попередньо провідавши зручні шляхи з боку Азовського моря, на кримські юрти в район річок Молочної, Овечих Вод і Кінських Вод здійснює набіг ногайський мурза Тінбай [9, с. 284; 10, с. 134]. У 1564 р. канівські козаки на Овечих Водах напали на кримських і московських послів, відібравши у них все майно і грамоти [18, с. 224-225]. Про розташування Овечих Вод на торговому шляху свідчить звіт гонця Івана Грозного 1564 р., в якому вказується, що “Литовського короля Канівські Черкаси... Кримських гонців і Турчан і Вірменію торгових людей погромили” [18, с. 231]. М.І. Костомаров зазначав, що за царя Федора І Івановича (1584–1598) запорозькі набіги стають масовими, зокрема і в район

Овечих Вод [8, с. 46]. Так, у 1576 р. через активність запорозьких козаків Кримське ханство не змогло прийняти участь у військових діях проти Речі Посполитої. Вийшовши з Перекопу і простоявши на Овечих Водах всю весну, 27 травня кримська орда вимушена повернути назад через брак коней і загрозу козацького нападу на Крим [31, с. 216]. Розташування кримської орди Іслам-Герая (Іслям II Герай, 1584–1588) на Овечих Водах перед походом 7064 р. (1585/6) зазначається в “Государевых разрядах” [20, с. 158]. У 1587 р. кримські царевичі Алі-Герай і Селямет-Герай вийшли з Криму і перед нападом на Московське царство розмістились на річках Молочній і Овечих Водах відповідно [26, с. 63]. С.М. Соловйов відзначав, що донські і терські козаки також турбували татар і турків, хоча й не такою мірою, як запорожці. Він повідомляв, що хан Казі-Герай (Газі II Герай, 1588–1596) у 1589 р. писав московському боярину Борису Годунову, що донські козаки з Дону і Самари приходять на Овечі Води, де крадуть худобу в улусах [25, с. 253].

Географічна збірка Московського царства – “Книга Великому Кресленню” 1627 р., що дійшла в декількох редакціях, при описі Муравського шляху відзначає Овечі Води, що впадали в р. Самару [4, с. 98-99; 5, с. 98; 6, с. 110]. Овечі Води зазначаються як ліва притока р. Самари, однак “Мечеть татарська” з географічної збірки в цій місцевості, яка б могла стати надійним орієнтиром, розташовується то “між Биком і Вовчими Водами”, то у “Вод Кінських” [4, с. 14-15; 5, с. 19-20; 6, с. 65].

Зазначену “мечеть” можливо зіставити з двома пунктами. Перший – селище Покровське Дніпропетровської області на р. Вовчій, де локалізуються топоніми з похідною “Мечетна” – “Мечететатарська” (див. рис. 2). Свідчення про археологічні знахідки відсутні. Другий пункт – “7 кешеней татарських мечетей” на Кінських Водах більшість дослідників розташовувало у м. Оріхів. Археологічними дослідженнями пам’ятка – золотоординське городище

Река Самара
Р. Быкъ
Р. Татарская
Мечетатарская
Р. Терса
Р. Тантала
Р. Жеретин
Р. Конские воды
Р. Джатакра
Р. Каратагра
Р. Ключи малые
Р. Ключи
Р. Молодые воды
Р. Тоскна
Р. Алавы
Р. Торь
Р. Белев
Р. Днѣпръ
Воронька
Р. Боанал
Р. Москюка
Р. Ревна
Доліна Кован
Р. Белевекі

У періоди неврожаю в Криму ділянка Овечих Вод ставала місцем кочування кримських татар і ногайців. В актах Московського царства під 1648 р. вказується, що внаслідок голоду в Криму все його населення кочувало на “Кінських, Молочних і Овечих водах” [17, с. 216]. Під 1649 р. джерела відзначають поневірвання кримського і московського послів на Овечих Водах внаслідок холодної осені [44, с. 285-286]. У 1654 р. кримські татари перед нападом розташувались на Муравському шляху – на Овечих і на Вовчих Водах [16, с. 381-382].

Вагому інформацію для локалізації Овечих Вод мають дані московських послів – дяка Посольського приказу М.М. Зотова і стольника, полковника і

намісника Переяславського В.М. Тяпкіна, відправлених у 1680 р. до Криму для підписання мирної угоди (Бахчисарайського миру). Рухаючись Муравським шляхом, посли, переправившись через Конку, вийшли до річки Овечі Води, де бачили залишки міста часів темника Мамає [13, с. 574-575; 14, с. 19-23]. Маршрут посольської місії Муравським шляхом в його південній частині, з позначенням зупинок і археологічних об'єктів, реконструюється у наступній схемі (див. рис. 3).

Рис. 3. Реконструкція південної частини Муравського шляху за даними посольської місії 1680 р. з позначенням пам'яток часів Золотої Орди: 1 – “Мечетна” на р. Вовчій; 2 – зупинка місії на р. Верхня Терса; 3 – городище “Кінські Води” на р. Конка; 4 – городище “Овечі Води” на балці Оріховій; 5 – поховання “Чингульського хана” на р. Чингул; 6 – монгольське поховання на р. Молочній.

Д. Струков, аналізуючи “Статейний список”, вказував, що всі річки, окрім Овечих Вод зберегли свої назви, тому “невідомо що за річка Овечі Води” [29, с. 178]. З цим погоджувався і І.Ю. Палімпсестов, який також не зміг локалізувати Овечі Води [19, с. 618–619]. О.О. Русов співвідносив Овечі Води з лівою притокою Конки, що впадала в неї нижче м. Оріхова: “...Овечі води, можливо, невелика річка, що впадає з лівої сторони верстах в 4-х нижче Оріхова в Кінську” [21, с. 111-112]. Цитуючи данні “Статейного списку” Д.І. Яворницький відзначав, що “Овечі-води – притока Дніпра, нижче Конки” [39, с. 50]. Ю.П. Князьков, аналізуючи шлях посольської місії 1680 р., ототожнив Овечі Води з р. Карачекрак, вказавши, що ця ділянка є відгалуженням “традиційного Муравського шляху”. Городище, згадане послами, розташовувалось між р. Карачекрак і балкою Бурчак [7, с. 39-40].

Однією з останніх прямих згадок Овечих Вод у джерелах є данні про Кримський похід 1687 р. під командуванням В.В. Голіцина. Під час походу до р. Конки, а далі на річки Янчекрак і Карачекрак, було надіслано листа донським козакам, які повинні були убезпечити східний фланг армії від нападів під час руху на Крим. Останні, рушивши з Дону згідно наказу, зустріли на річці Овечі Води кримських татар [15, с. 563]. У 1687 р. в листі римському цесарю Леопольду і грамоті аналогічного змісту венеціанському князю Марту Антонію Юстиніану відзначалися перебільшені успіхи і подробиці Кримського походу. В ньому згадується три тисячі татар, вбитих на Овечих Водах донськими козаками [34, с. 303; 35, с. 292]. Під час другого Кримського походу 1689 р. шлях армії В.В. Голіцина, за Д.І. Яворницьким, йшов “через річки – Орель, Самарь, Карачокрак, Белозерку і Каїрку, далі через Овечі Води, Зелену і Чорну долину і Каланчак” [39, с. 61]. Але у джерелах, на які посилається автор, відсутні згадки про Овечі Води.

У таблиці нижче наводимо основні положення щодо локалізації Овечих Вод, запропонованих в історіографічному доробку (див. таблицю). Серед

різних поглядів до неї не вводимо ототожнення Овечих Вод А.О. Скальковським з р. Кінські Води (Конкою) [23, с. 12-13] і Ю.П. Князькова з р. Карачекрак [7, с. 39-40].

Таблиця 1

Порівняльна таблиця локацій Овечих Вод в історіографічному доробку XIII – початку XXI ст.

Овечі Бріди, р. Рогачик (Херсонська область)	Ліва притока р. Самари (Дніпропетровська область)	Ліва притока р. Конки (Запорізька область)	Локально не визначена
Д.І. Яворницький [39, с. 50, 61]	“Книга Великому Кресленню” [4, с. 98-99; 5, с. 98; 6, с. 110]	Джерела XV-XVII ст. [9, с. 284; 10, с. 134; 15, с. 563; 17, с. 216; 26, с. 63]	Джерела XV-XVII ст. [8, с. 46; 11, с. 250; 16, с. 381-382; 18, с. 231; 20, с. 158; 31, с. 216; 41, с. 113; 42, с. 413-414; 44, с. 285-286]
Ф.М. Шабульдо [38, с. 62-64, 72]		Посольська місія 1680 р. [13, с. 574- 575; 14, с. 19-23]	Ц. де Брідіа [32, с. 108- 109]
		О.О. Русов [21, с. 111- 112]	Д. Струков [29, с. 178]
			І.Ю. Паплієстов [19, с. 618-619]
			В.П. Гулевич [1, с. 762]
			Б.В. Черкас [36, с. 54-55]
			М.Г. Сафаргалієв [22, с. 268]
			Д.М. Ісхаков [3, с. с. 24- 26]

“Книга Великому Кресленню”, що локалізує Овечі Води як ліву притоку р. Самари, нижче р. Бик, містить суперечливі данні. Найбільш важливими є свідчення посольської місії 1680–1681 рр., що дозволяє розглядати Овечі Води як ліву притоку р. Конка. Переправившись через р. Конку поблизу залишків золотоординського городища “Кінські Води”, посли йшли між заводненою балкою Оріховою і р. Вербовою. За пропозицією послів, на цій зручній ділянці Муравського шляху у майбутньому слід побудувати укріплене “містечко”, для захисту від набігів кримських татар [14, с. 21]. Так, В.В. Морачевський зазначав, що у XIX ст. від м. Оріхова йшов поштовий шлях на Мелітополь через німецькі колонії Блюменталь, Гейдельберг, Гальбштадт, Шенау [12, с. 660]. О.С. Терещенко, мандруючи у 1853 р. з м. Оріхова до глави менонітських колоній Й. Корніса, бачив поблизу колонії Блюменталь залишки старого городища [30, л. 92-93].

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. Аналіз джерельної бази засвідчує, що для середини XV ст. при визначенні кордонів улусу “Семенових людей” Овечі Води не можуть співвідноситись з жодною річкою пониззя Дніпра, зокрема з р. Рогачик. Формальні кордони ВКЛ могли проходити по р. Конка (Кінським Водам, широтна течія). Це стосується й визначення кордонів Кримського ханства і Великої Орди кінця XV – початку XVI ст., де поблизу Овечих Вод згадуються Кобил’ї Води (сучасна р. Берестова). Джерела середини – другої половини XVI ст. відзначають кочування кримської орди на Овечих Водах і проходження через цю ділянку Муравського шляху. Вказаний гідронім найчастіше фіксують між Молочними і Кінськими Водами. Тож єдине ототожнення Овечих Вод можливе лише з заводненою балкою Оріховою – лівою притокою р. Конки, що текла з півдня на північ. Пройшовши між балками Оріхова і р. Вербова, посольська місія 1680 р. переправила на лівий берег балки (р. Овечі Води) і бачила залишки золотоординського міста. У 1822 р. на цій ділянці виникла німецька колонія

Блюменталь, що у 1958 р. була перейменована на с. Рівне, назва якого красномовно свідчить на зручну степову ділянку.

Саме ця місцевість вимагає ретельних археологічних досліджень. Достовірність свідчень писемних джерел на практиці підтвердилася відкриттям городища Кінські Води часів Золотої Орди, що досліджується археологами з 2008 р. Комплексні археологічні дослідження, окрім вивчення джерельної бази, що включає писемні свідчення і картографічний матеріал, повинні включати візуальні обстеження місцевості. До них слід включити аерокосмічний моніторинг, розвідки з шурфуванням для отримання матеріального підтвердження існування пам'ятки, магнітозйомка території вздовж балки Оріхової. Археологічні дослідження цієї місцевості можуть дати відповіді на багато питань стосовно тих історичних подій, які зафіксовані у писемних джерелах XIII–XVII ст.

Список використаних джерел

1. Гулевич, В. Улуг Улус (Крымское ханство). *Золотая Орда в мировой истории. Коллективная монография*. Казань: Институт истории им. Ш. Марджани АН РТ, 2016. С. 761–777.
2. Ельников, М.В. Золотоордынское городище Конские Воды по письменным источникам, картографическим материалам и археологическим данным. *В поисках сущности: Сборник статей в честь 60-летия Н.Д. Руссева*. Кишинев: Stratum Plus, 2019. С. 171–190.
3. Исхаков, Д.М. Тюрко-татарские государства XV–XVI вв. Казань: Институт истории им. Ш. Марджани АН РТ, 2004. 132 с.
4. Книга Большому Чертежу или Древняя карта Российского государства, поновленная в розряде и списаная в книгу 1627 года / изд.

Д. Языкова. Санкт-Петербург: Типография Императорской Российской Академии, 1838. XXXI с. + 261 с.

5. Книга, глаголемая Большой чертеж / изд. Г.И. Спасского. Москва: Университетская Типография, 1846. XXVII с. + 327 с.

6. Книга Большому Чертежу / под ред. К.Н. Сербиной. Москва-Ленинград: АН СССР, 1950. 228 с.

7. Князьков, Ю.П. С.І. Мишецький про давні городища і поселення в Запорізькому краї. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2001. Вип. X. С. 36–44.

8. Костомаров, Н. Исторические монографии и исследования. Санкт-Петербург: Типография М.М. Стасюлевича, 1889. Т. XX. Очерк торговли Московского государства в XVI и XVII столетиях. 360 с.

9. Лебедевская летопись / отв. ред. М.Н. Тихомиров. Полное собрание русских летописей. Москва: Наука, 1965. Т. 29. С. 224–314.

10. Летописец Русский (Московская Летопись) / подг. к изд. А.Н. Лебедев. Москва: Университетская типография, 1895. 185 с.

11. Малиновский, А.Ф. Историческое и Дипломатическое собрание дел происходивших между Российскими Великими Князьями и бывшими в Крыме Татарскими царями с 1462 по 1533 год. *Записки Одесского общества истории и древностей*. 1863. Т. V. С. 178–419.

12. Морачевский, В.В. Екатеринослав и расходящиеся от него пути. Россия. *Полное географическое описание нашего отечества*. Санкт-Петербург: Издание А. Ф. Дебриена, 1910. Т. XIV. Новороссия и Крым. С. 556–688.

13. Мурзакевич, Н. Статейный список Великого Государя Его Царского Величества посланников: Стольника Василия Михайлова Тяпкина, дьяка Никиты Зотова, к Крымскому Хану Мурад-Гирею, в 1681 году. *Записки Одесского общества истории и древностей*. 1848. Т. 2, отд. 1. С. 568–658.

14. Мурзакевич, Н. Статейный список стольника Василия Тяпкина и дьяка Никиты Зотова, посольства в Крым в 1680 году, для заключения Бахчисарайского договора. Одесса: Городская Типография, 1850. 284 с.

15. Объявление, от имени Государей Царей Иоанна Алексеевича, Петра Алексеевича и Государыни Царевны Софии Алексеевны, милостей и наград Ближнему Боярину Князю Василию Васильевичу Голицыну и всем участвовавшим в Крымском походе. 1687, Сентября 5. *Собрание государственных грамот и договоров, хранящихся в Государственной коллегии иностранных дел*. 1828. Ч. 4. С. 562–573.

16. Отписка Козловскаго воеводы о побеге всяких людей, служилых и жилецких, из Козлова, и вестях про поход Крымскаго хана на Русь. *Акты Московскаго государства, изданные Императорскою Академиею Наук*. Санкт-Петербург: Типография Императорской Академии Наук, 1894. Т. II. Разрядный приказ. Московский стол. 1635–1659. С. 381–382.

17. Отписка Севских воевод о получении ими вестей о калмыцких, крымских, и черкасских вестях. *Акты Московскаго государства, изданные Императорскою Академиею Наук*. Санкт-Петербург: Типография Императорской Академии Наук, 1894. Т. II. Разрядный приказ. Московский стол. 1635–1659. С. 216–217.

18. Отрывок из летописи о временах царя Иоанна Васильевича Грозного. *Русская историческая библиотека*. 1876. Т. 3. 1563–1567 гг. С. 161–294.

19. Палимпсестов, И.Ю. Переменился ли климат на юге России? *Русский вестник*. 1864. Т. 54. С. 593–642.

20. Разрядная книга 1475–1598 гг. / отв. ред. М. Н. Тихомиров. Москва: Наука, 1966. 614 с.

21. Русов, А.А. Русские тракты в конце XVII и начале XVIII веков и некоторые данные о Днепре из атласа конца прошлого столетия. Київ: Типография М. П. Фрица, 1876. 150 с.
22. Сафаргалиев, М.Г. Распад Золотой Орды. Саранск: Мордовское книжное издательство, 1960. 275 с.
23. Скальковский, А. Опыт статистического описания Новороссийского края. Ч. I. Одесса: Типография Л. Ничше, 1850. 364 с.
24. Словник гідронімів України / голов. ред. К.К. Цілуйко. Київ: Наукова думка, 1979. 781 с.
25. Соловьев, С.М. Сочинения: в 18-ти кн. / отв. ред. И.Д. Ковальченко, С.С. Дмитриев. Москва: Мысль, 1989. Кн. IV. История России с древнейших времен. Т. 7–8. 751 с.
26. Статейный список московского посланника в Крым Ивана Судакова в 1587–1588 году / подг. к изд. Ф.Ф. Лашков. *Известия Таврической Ученой Архивной Комиссии*. 1891. № 14 (год пятый). С. 43–80.
27. Стрижак, О.С. Етнонімія Геродотової Скіфії. Київ: Наукова думка, 1988. 224 с.
28. Стрижак, О.С. Назви річок Запоріжжя і Херсонщини (Нижньонаддніпрянське Лівобережжя). Київ: Наукова думка, 1967. 127 с.
29. Струков, Д. О лесах Новороссийскаго края и Бессарабии. (Статья I). *Журнал Министерства государственных имуществ*. 1853. Ч. XLVI. (1853-1). С. 153–183.
30. Терещенко, А. Очерки Новороссийского края. Насыпи могильные в Южной России, с указанием некоторых памятников в других местах. *Журнал Министерства народного просвещения*. 1853. Ч. LXXX., Отд. II. Л. 68–136.
31. Флоря, Б.Н. Россия и походы запорожцев в Молдавию в 70-х годах XVI в. *Карпато-Дунайские земли в средние века*. Кишинев: Штиинца, 1975. С. 214–228.

32. Христианский мир и “Великая Монгольская империя”. Материалы францисканской миссии 1245 года / перев. с латыни С.В. Аксёнова и А.Г. Юрченко. Санкт-Петербург: Евразия, 2002. 478 с.
33. Хроника Быховца / гл. ред. М.Н. Тихомиров. Москва: Наука, 1966. 154 с.
34. Царская грамота к Венецианскому Князю поздравительная с победою, и с тем вместе известительная о счастливых военных промыслах московских войск. *Сборник Императорского Русского исторического общества*. 1864. Т. 41, Т. VII. С. 300–306.
35. Царская грамота к Императору Леопольду, с поздравлением о победе и с извещением о действиях Московских войск против общих неприятелей. *Сборник Императорского Русского исторического общества*. 1864. Т. 41, Т. VII. Памятники дипломатических сношений с Римскою Империею (с 1686 по 1699 год). С. 289–294.
36. Черкас, Б. Західні володіння Улусу Джучи: політична історія, територіально-адміністративний устрій, економіка, міста. XIII–XIV ст. Київ: Інститут історії України НАН України, 2014. 386 с.
37. Черкас, Б. “Самаро-Орельський” улус Золотої Орди. *Україна в Центрально-Східній Європі*. 2014. Вип. 14. С. 28–35.
38. Шабульдо, Ф.М. “Семеновы люди”: их территория и роль в политических отношениях между Крымом и Литвой на исходе XV века. *Ruthenica*. 2010. Т. IX. С. 57–73.
39. Эварницкий, Д. Топографический очерк Запорожья. *Киевская старина*. 1884. Год третий, Т. VIII, май. С. 33–64.
40. Яворницький, Д.І. Історія запорозьких козаків: У 3 т. Київ: Наукова думка, 1993. Т. 3. 557 с.

41. 1491, май. Грамоты к великому князю Ивану Васильевичу из Крыма. *Сборник Императорского Русского исторического общества*. 1884. Т. 41, Т. 3, Т. I. С. 110–114.
42. 1502, мая 3–17. Возвращение из Крыма в Москву Ивана Григорьевича Мамонова. *Сборник Императорского Русского исторического общества*. 1884. Т. 41, Т. 3, Т. I. С. 413–414.
43. 1540. Докладная записка королю, о границах Литовского великого княжества с Крымскою ордою и Волошскою ордою. *Акты Западной России*. 1848. Т. II. 1506–1544. С. 361–362.
44. 1649, января 28. Отписка Никифора Плещеева из Путивля, с вестями, принесенными возвратившимися из Крыма пленниками. *Акты Западной России*. 1875. Т. VIII. 1648–1657. С. 285–286.